
Paleolit a mezolit

2011

periodizace

■ Paleolit 3/2,5 mil. – 8.000

■ **nejstarší** 3/2,5 mil. – 1mil. B.P. (oldowan)

■ **starý** – 1 mil./ 800 tis. BP - 250 tis. BP

- Acheuléen
- Přezleticien (?)
- Bohémien (?)

■ **střední** – 250 tis. - 40 tis. BP

- Krumlovien (?)
- Mousterien
- Taubachien
- Micoquien

■ **mladý** – 40 tis. BP - 11 tis. BP

- Časná fáze – Szeletien, Bohunicien, Aurignacien
- Střední fáze – Pavlovien/gravettien, Epiaurignacien
- Pozdní fáze – Epigravettien, Magdalénien

■ **pozdní** – 9 tis. p.n.l. - 8. tis. p.n.l.

- Epimagdalénien

■ Mezolit 8.000 – 6.000

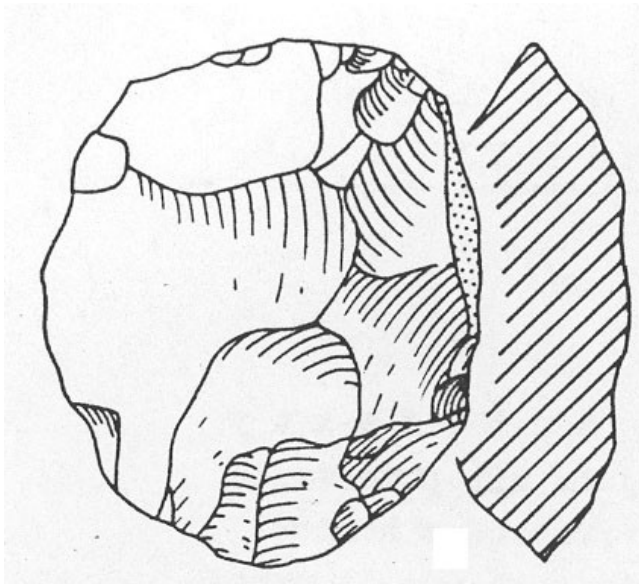
Štípaná industrie

Obr. 50. Stránská skála IIIa, bohunicien (kolem 41 000 let). Rekonstrukce jádra metodou skládání úštěpů. Těžba jádra vychází z mladopaleolitického tvaru, ale postupně se vrací ke středopaleolitické levalloiské technologii.

- Suroviny:
  - místní
  - importy
- silicity (rohovce – SS, KL, radiolarity, SGS, plazma, porcelanity)
- obsidián
- křišťál
- kvarcit

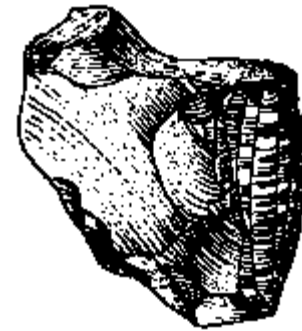
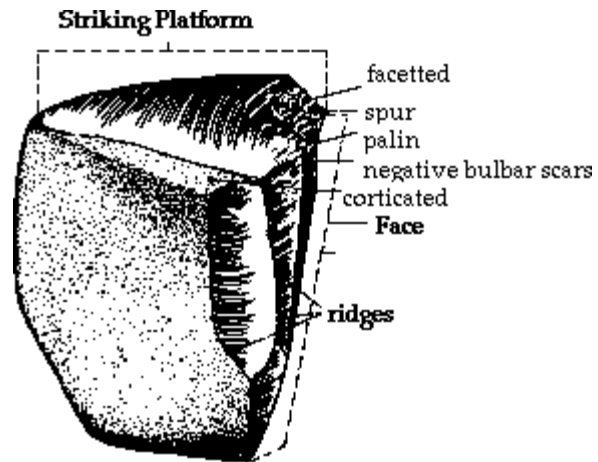
Štípaná industrie

- ŠI:
  - jádra (z čeho odštěpováno a co zbylo)
  - úštěp, čepel, odpad (odštěpeno)
  - nástroj (retušován) – výsledný produkt

- Techniky:
  - a. clactonská
  - b. úštěpová
  - c. levalloiská
  - d. diskovitá
  - e. čepelová

- Retuše: opracování odděleného polotovaru (strmá, čepelkovitá, okrajová, zabíhající a plošná)

Štípaná industrie

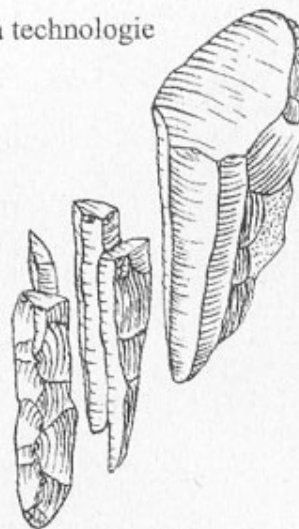
■ Typy jader

Levalloiská technika

Mladopaleolitická technologie

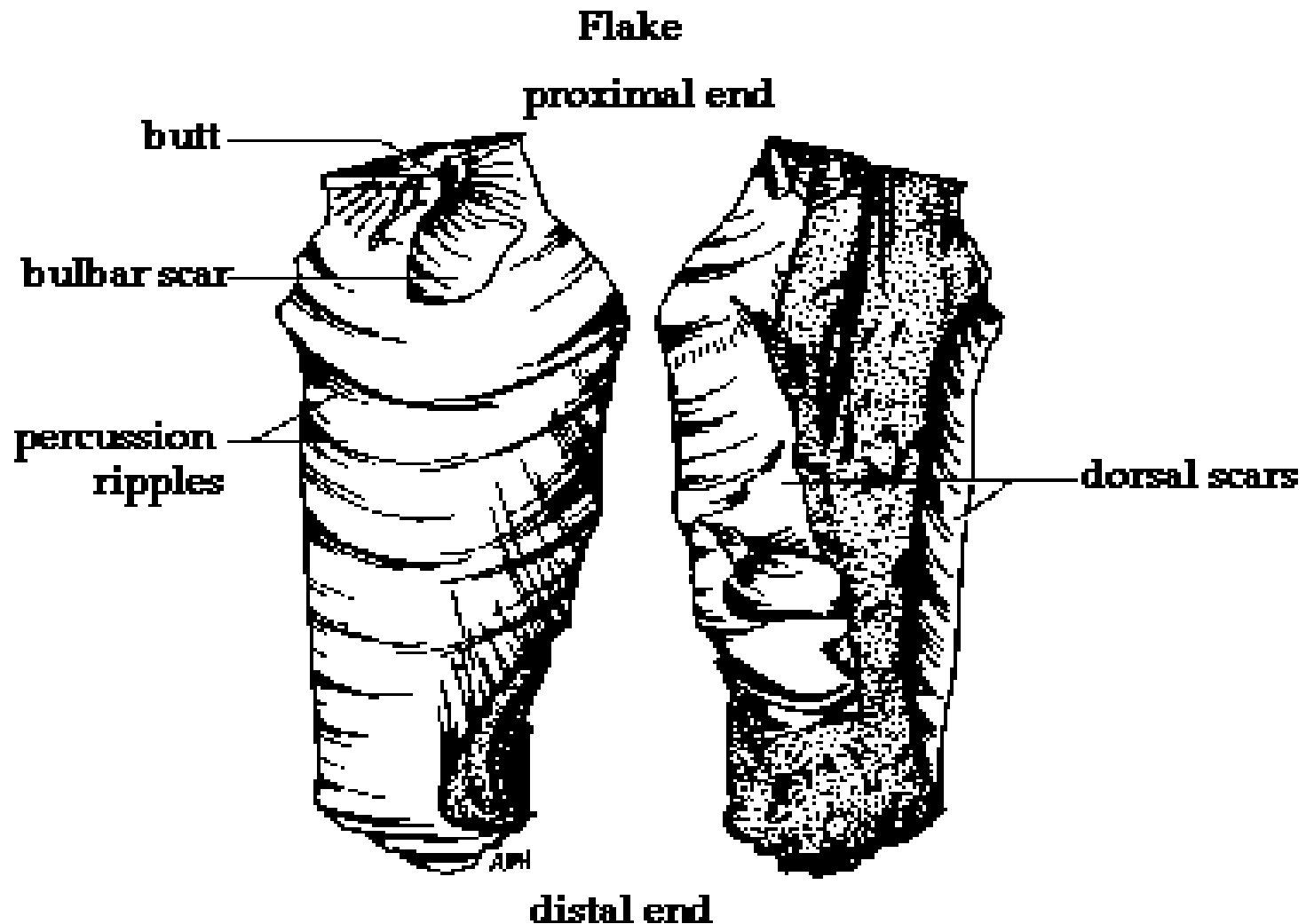
Koncepční fúze

Bohunická technologie

Štípaná industrie

■ Tec

Štípaná industrie

- Skládačky: Pomocí skládání artefaktů můžeme rekonstruovat technologický postup

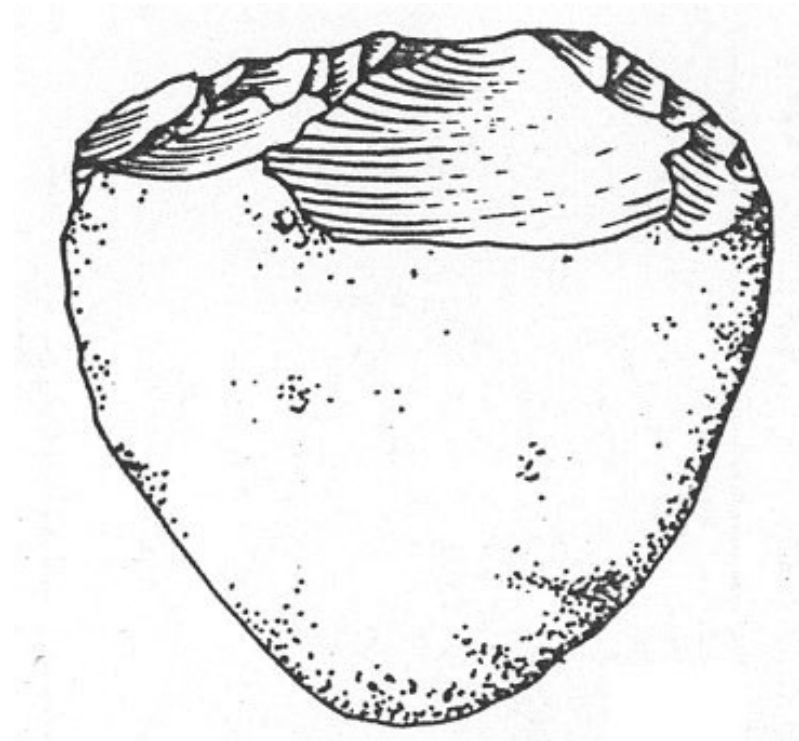

Štípaná industrie

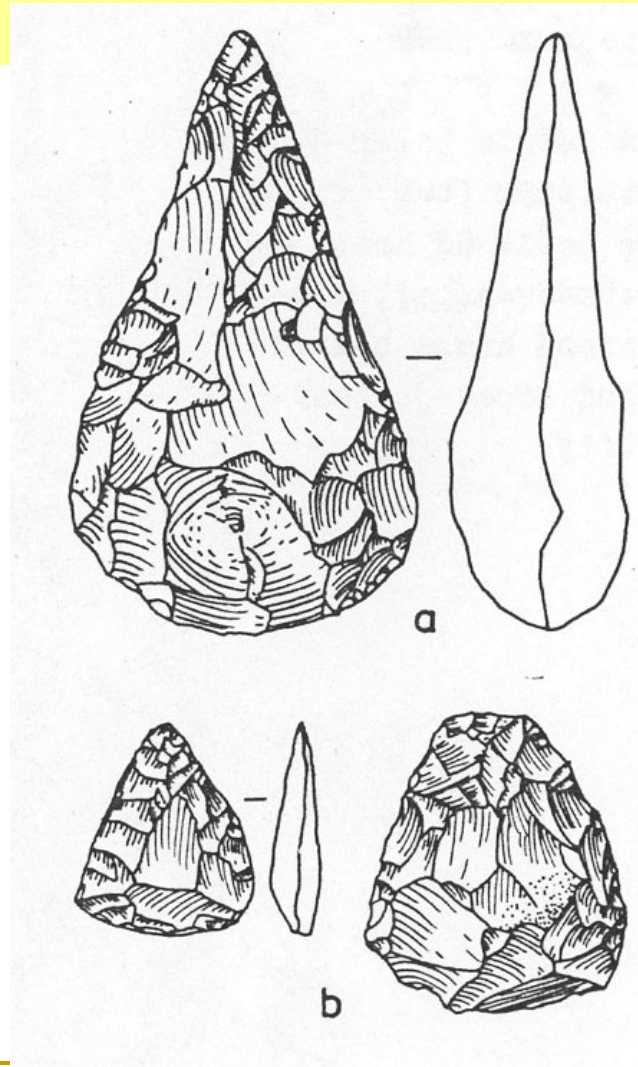
Typologie:

- sekáč

Štípaná industrie

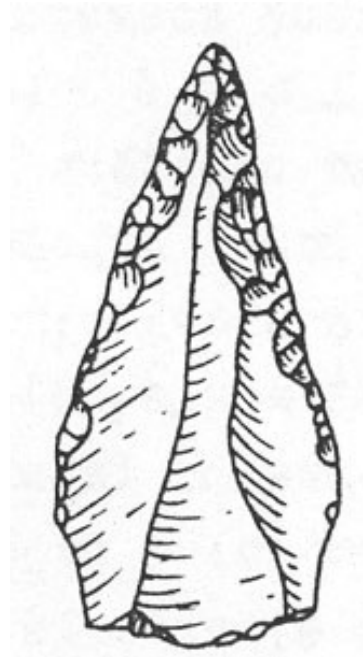
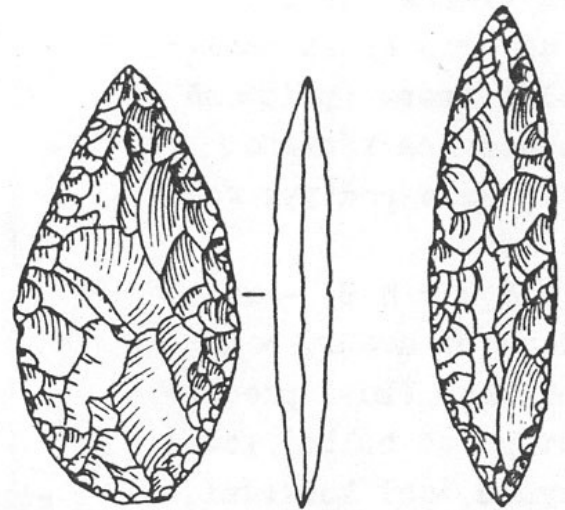
- **pěstní klíny** (acheuléen)
  - oválný
  - kopinatý
  - mandlovitý

Štípaná industrie

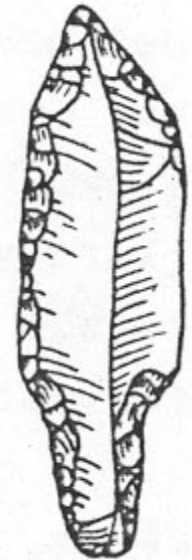
hroty

- listovitý (technologicky vychází z pěstního klínu, ale tenčí)
  1. se zaoblenou bází (typ Moravany – Dlhá)
  2. trojúhelníkovitý (typ Streleckaja - Sungir)
- moustierský (úhel 30°, boční retuš)
- dvojhroty

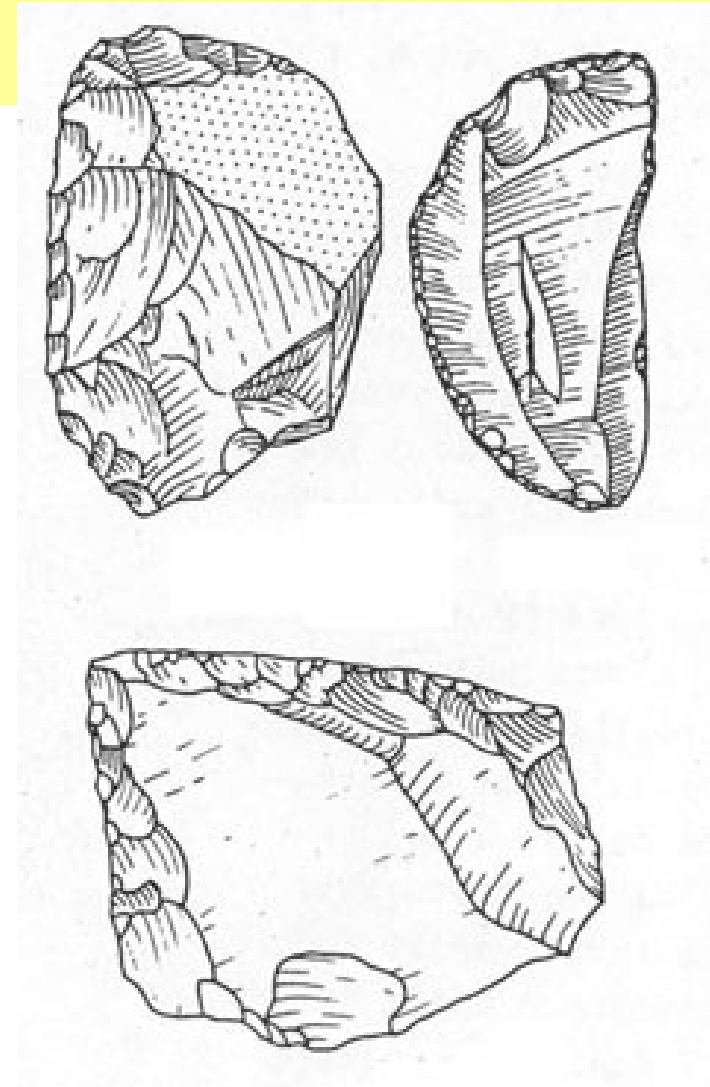
Štípaná industrie

- levalloiský (nemusí mít retuš, typické pro střední paleolit)
- čepelový
  1. s otupeným bokem (např. gravettský hrot) – ml. pal.
  2. hrot s řapem – pozd. pal.

Štípaná industrie

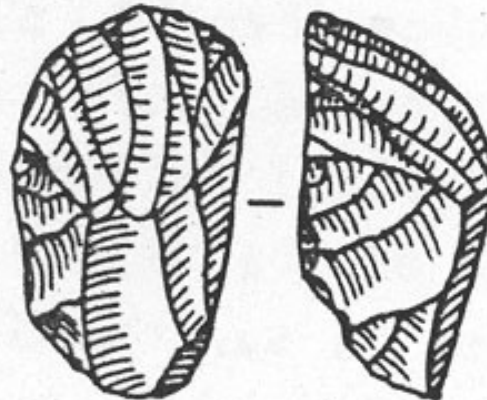
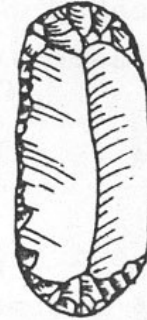
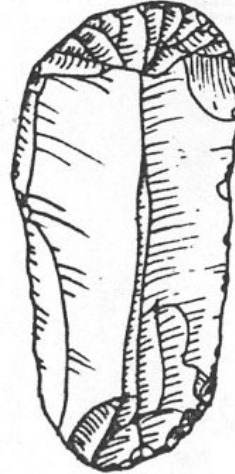
- drásadla (většinou na úštěpu)

Štípaná industrie

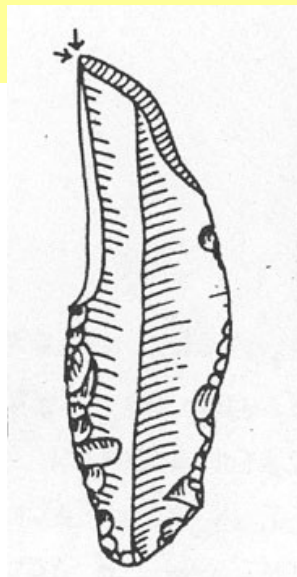
■ škrabadla

1. na čepeli
  2. na úštěpu
- např. aurignacká (kýlovitá, vyčnělá, vysoká)

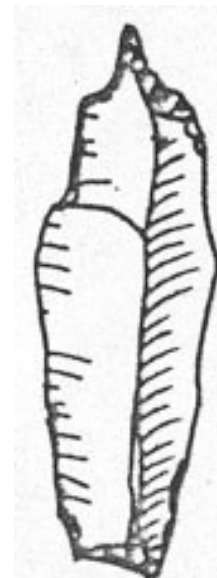
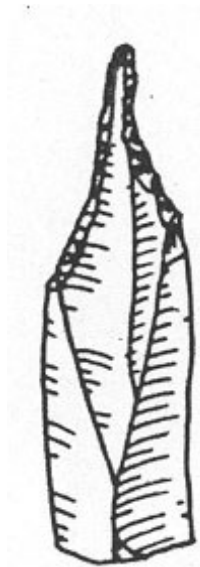
Štípaná industrie

■ rydla

■ vrtáky

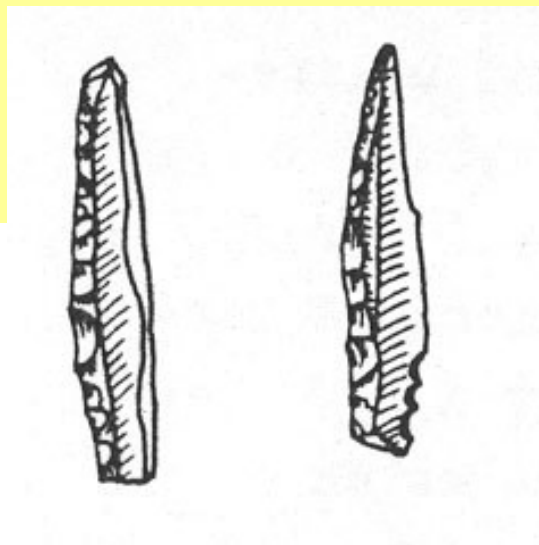
- krčkovité (typické pro magdalenien)

■ pilky

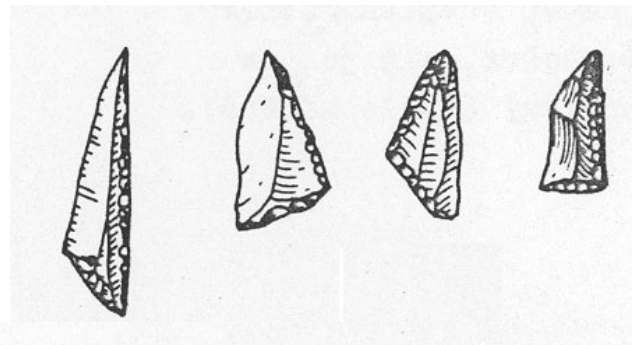

Štípaná industrie

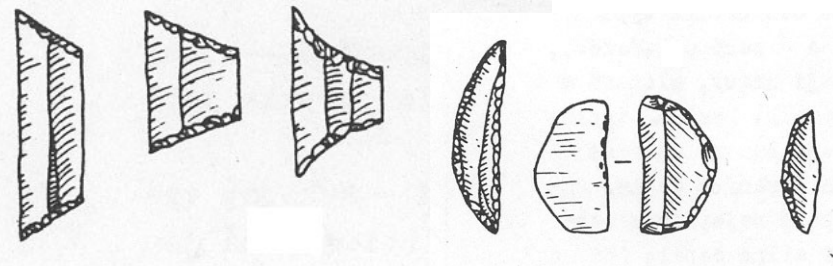
■ retušované čepele

- např. aurignacké (polostrmá silná boční retuš)
- čepelka s otupeným bokem

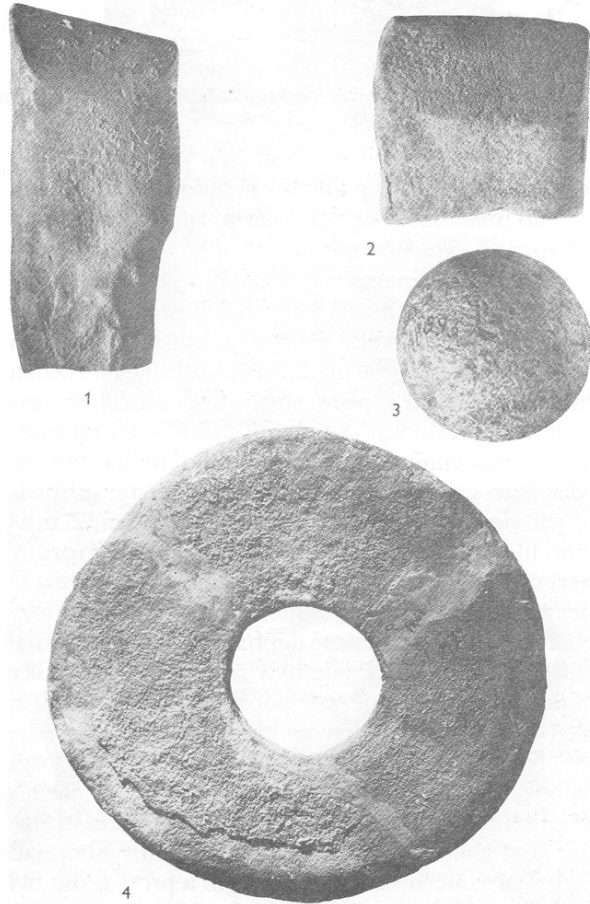
■ geometrické mikrolity (typické pro pozd. pal. a mezolit)

- trapéz, trojúhelník, kruhová úseč, mikrohrot

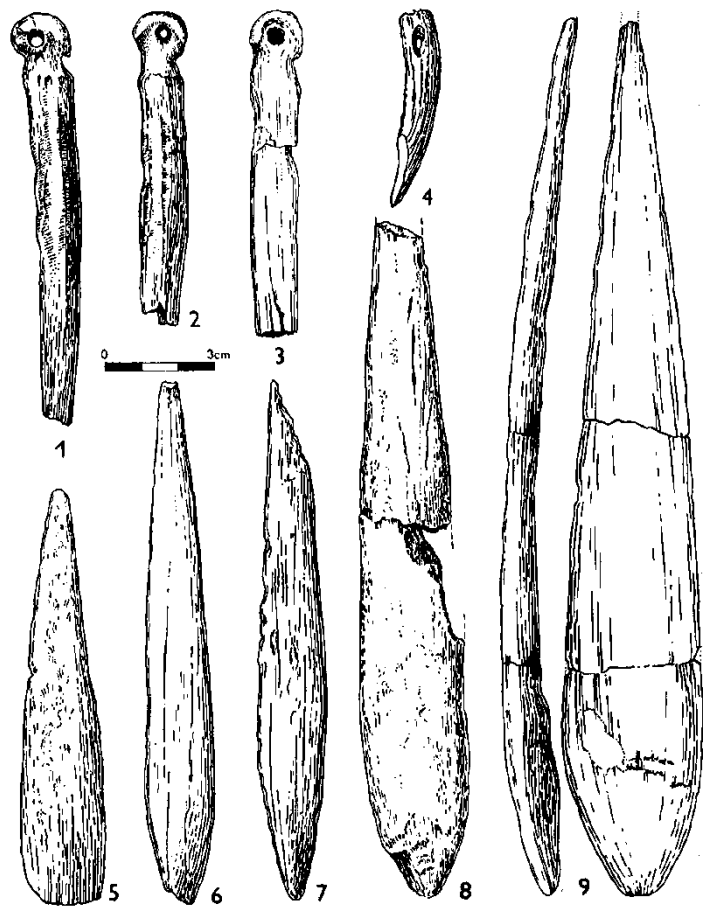

Broušená industrie

- mezikruží a sbroušené valouny z Předmostí

Kostěná a parohová industrie

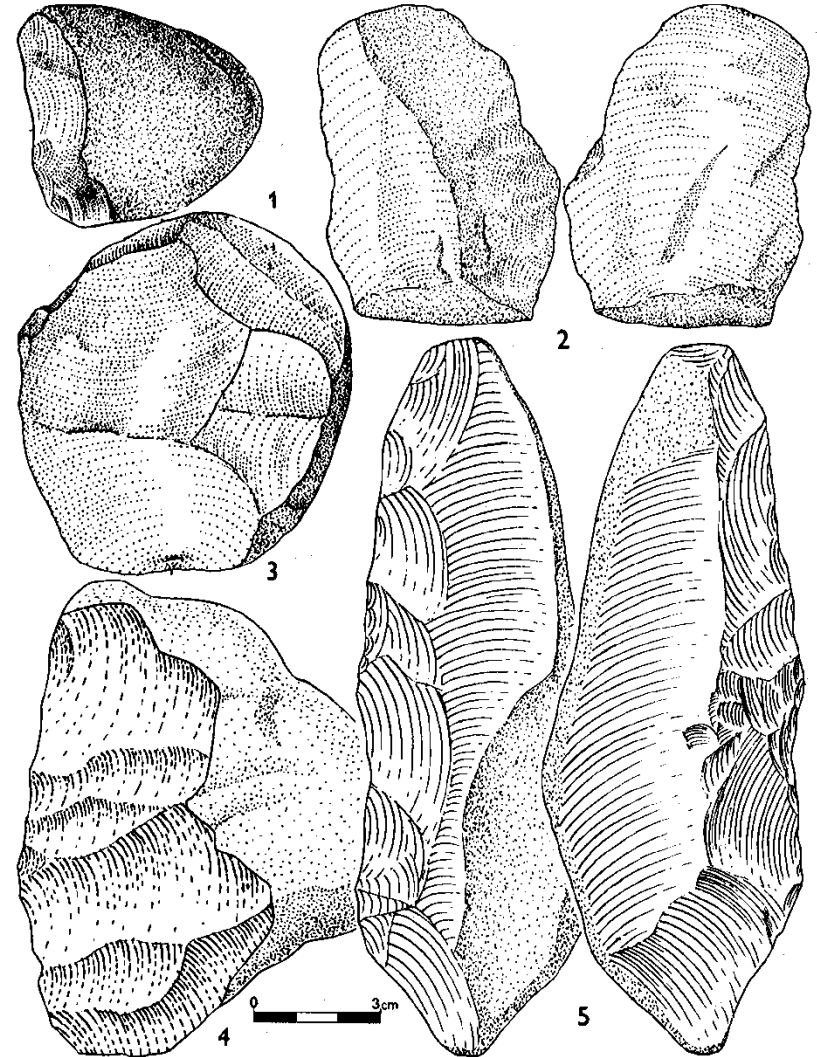

- kost
- paroh
- mamutovina

- drobná plastika a rytiny
- náčelnické hole
- lopatky
- hroty
- harpuny
- jehly
- přívěsky
- otloukače

Starý paleolit

- Homo heidelbergensis
- obydlí
  - u termálních pramenů
  - mírně zahlobené ovály - Terra Amata u Nice a Lazaret u Nice
- Šl:
  - **valounová industrie** – chopper, chopping tool
    - úprava otloukáním o podložku nebo kus o kus
    - Beroun a Červený kopec u Brna
    - Přezletice a Bečov – Přezleticien
    - Stránská skála -600 000
  - **Acheuléen** – pokročilejší valounová industrie
    - plošná retuš - pěstní klíny (bifasy)
    - nepravidelné klikatkovité ostří
  - **úštěpová industrie** - ekonomičtější využití suroviny

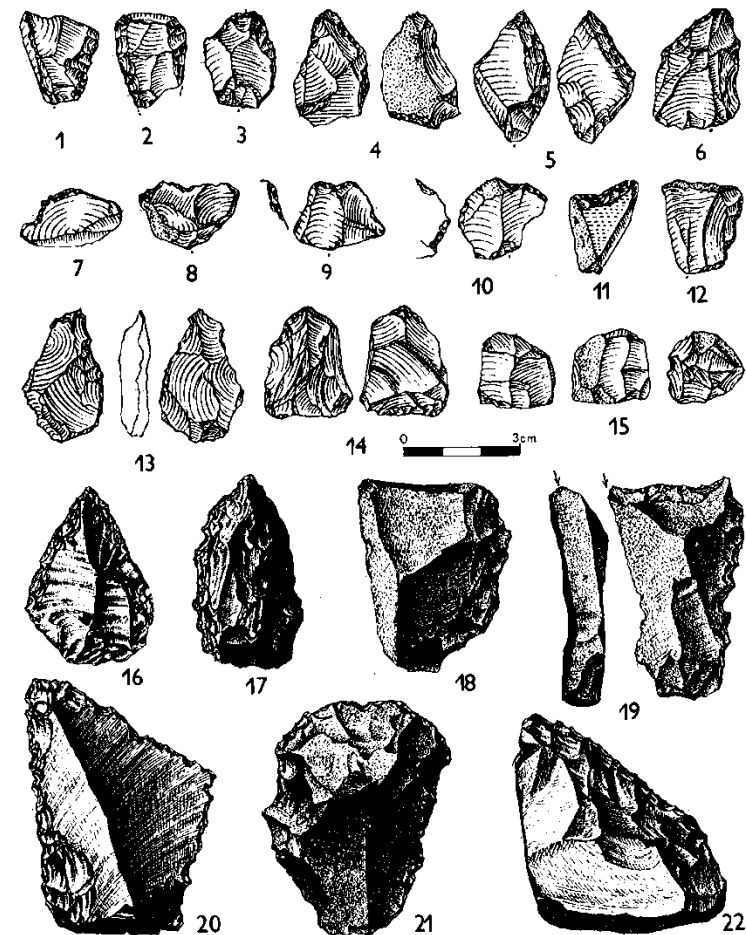

Starý paleolit

Střední paleolit

- R, RW, starší W
- Homo neanderthalensis
  - Šipka, Kůlna, Švédův stůl
  - Gánovce SR
- sídliště
  - výrazné osidlování jeskyň
  - otevřená s obytnými objekty – Bečov
- 1. mladý acheuléen – pěstní klíny
- 2. taubachien – drobotvaré industrie (Kůlna, Gánovce)
- 3. mousterien – levalloiská technika (Šipka)
- 4. micoquien – klíny, krasové oblasti, drásadla (Kůlna)

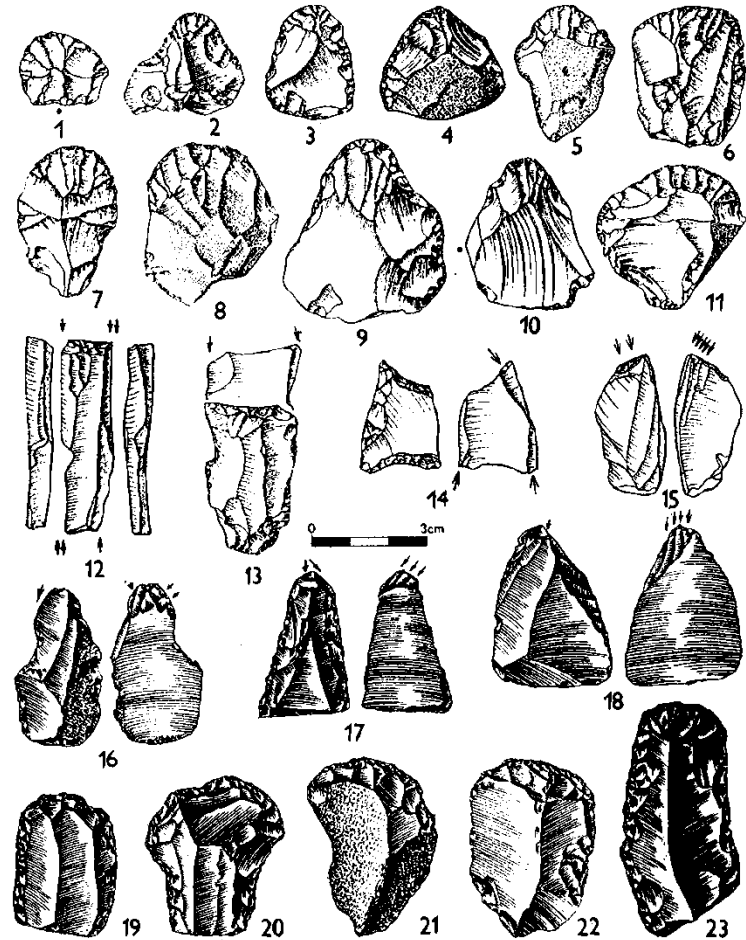
Střední paleolit

- Neandrtálci zřejmě již pohřbívali své mrtvé, měli abstraktní myšlení a dorozumívali se artikulovanou řečí, dovedli také rozdělat oheň a stavěli si primitivní příbytky, byli to vynikající lovci, často se specializovali na jeden druh lovné zvěře

Mladý paleolit

- mladší W
  - vrhač střel, pasti, nadhánění, **zřejmě i luk a šípy**
  - umění
  - obydlí
  - pohřby
-
- ❖ **Starší** – bohunicien, szeletien, aurignacien
  - ❖ **Střední** – gravettien (pavlovien)
  - ❖ **Mladý** – epigravettien, magdalénien
  - ❖ **Pozdní** - tišnovien

bohunicien

- × ŠI: levalloiská tradice
- × Trojúhelníkovité levalloiské hroty, rydla, nízká škrabadla, mousteriodní drasadla a listovité hroty, bohunicienská technologie
- × Stránská skála, Bohunice, Líšeň – Čtvrtě, Tvarožná

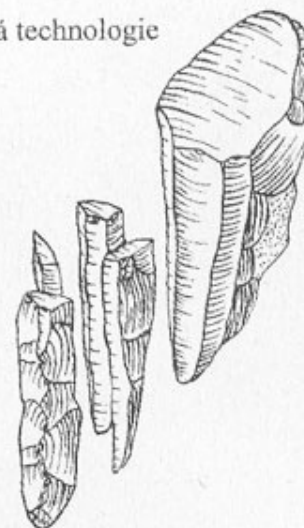

Levalloiská technika

Mladopaleolitická technologie

Koncepční fúze

Bohunická technologie

szeletien

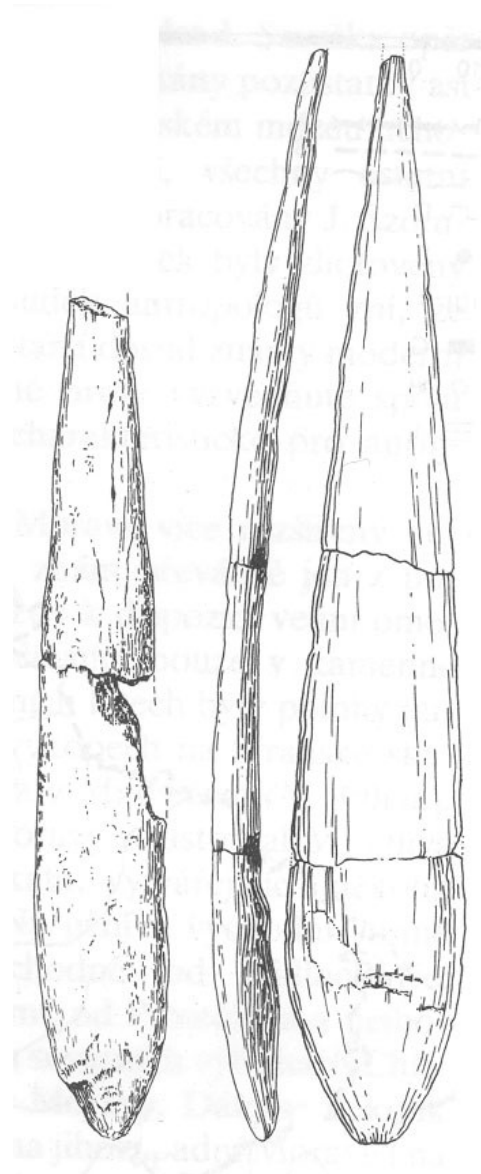

- × 40.000 – 35.000
- × klínová tradice v ŠI
- × Listovité plošně retušované hroty
- × plošně retušovaná drasadla, škrabadla, méně rydla, nože a hroty
- × Neslovice, Ořechov, Drysice, Ondratice

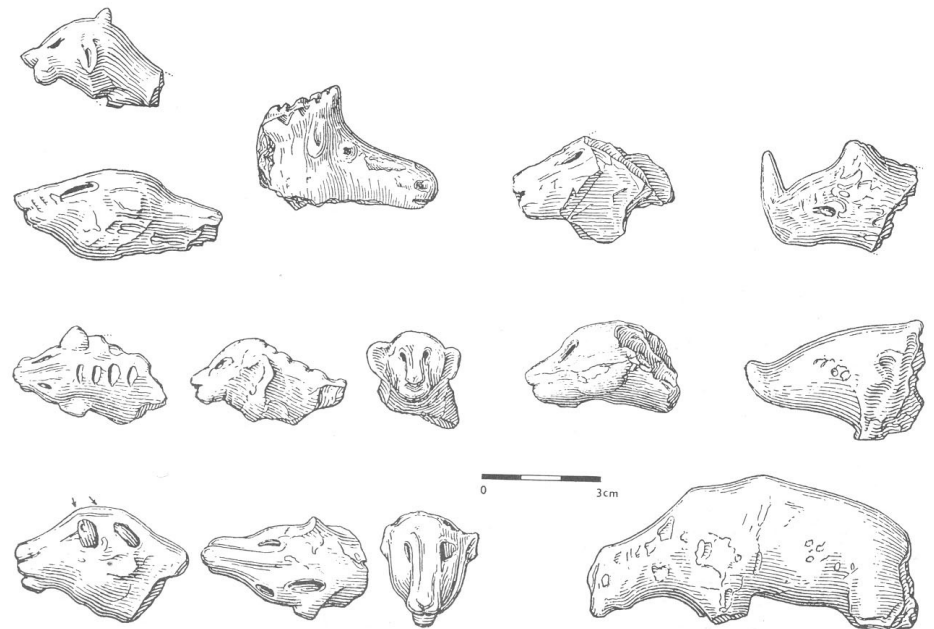
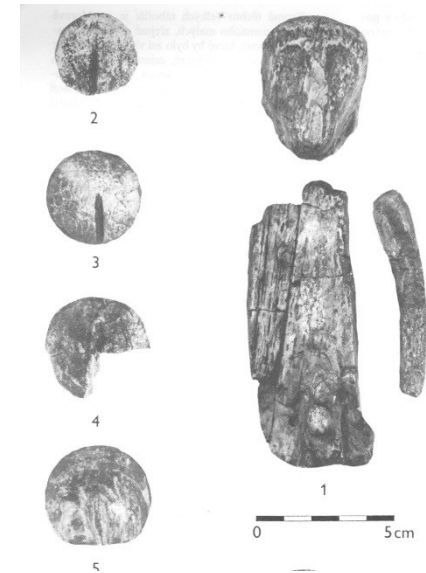
aurignacien

- × 38.000 – 27.000
- × KPI: kostěné hroty mladečského typu
- × ŠI: kýlová škrabadla, vyčnělá škrabadla, vícenásobná rydla, úštěpy, čepele, hroty, čepelky...
- × Mladeč, Stránská skála, Milovice, Napajedla...

gravettien - pavlovien

- ✘ 29.000 – 21.000
- ✘ DV, Pavlov, Milovice, Předmostí, Petřkovice na Moravě
- ✘ lovecké stanice, tábořiště
  - obydlí
  - skládky mamutích kostí
  - ohniště
- ✘ pohřby
  - v rámci sídliště
  - mimo osídlení

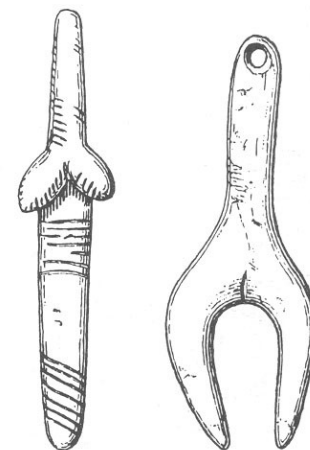
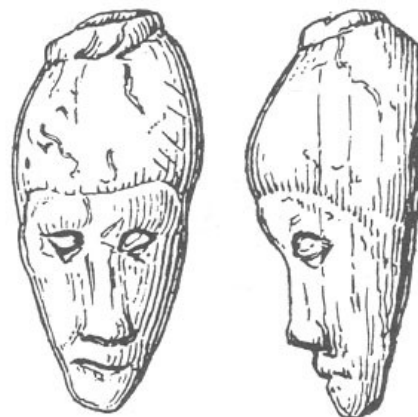
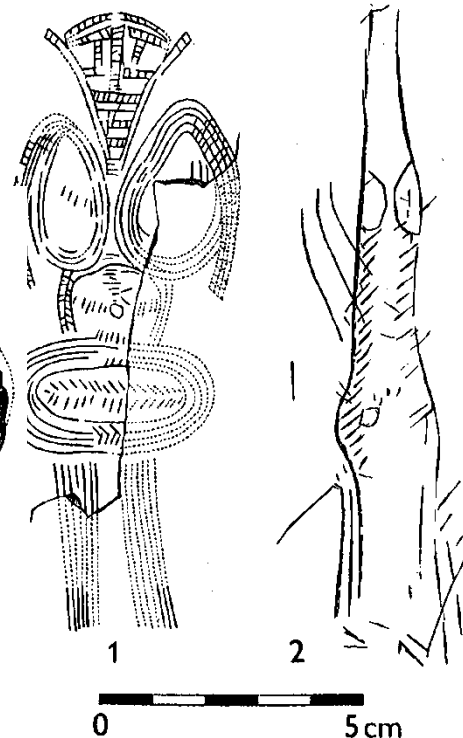
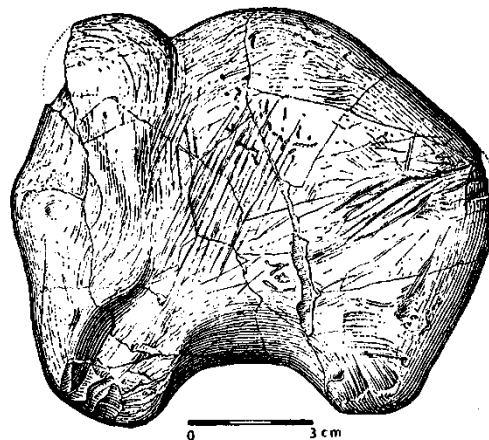
gravettien - pavlovien

- ✘ ŠI: drobnotvaré čepelovité nástroje – rydla, škrabadla, kombinované nástroje (rydlo-škrabadlo), vrtáčky, pilečky, gravettské hroty – tzv. gravettky, zoubkované čepelky s otupeným bokem

gravettien - pavlovien

- **umění** (surovina: kámen, kost, mamutovina, zuby, mušle, keramika)
  - drobná plastika (zoo- a antropomorfní); (venuše z Věstonic, Moravany nad Váhom, Wilendorf, Gagarino, Malta, loutka muže z Brna II, zvířata – mamut, liška, bizon, kůň aj.)
  - rytiny – motivy: hlavně geometrické, méně rostlinné a zvířecí, rytiny na funkčních předmětech, venuše na mamutím klu z Předmostí, snad i mapa Pavlovských kopců?
  -

gravettien - pavlovien

- ❑ šperk (prsovité a vidlicovité závěsky, válečky z mamutoviny, provrtané zvířecí zuby, břidlicové oblázky)
- ❑ flétny a píšťalky z kosti

Gravettien

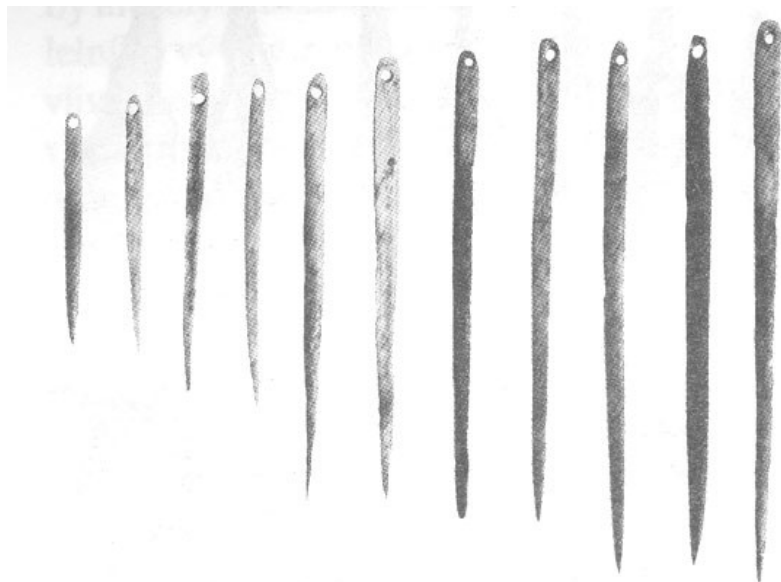
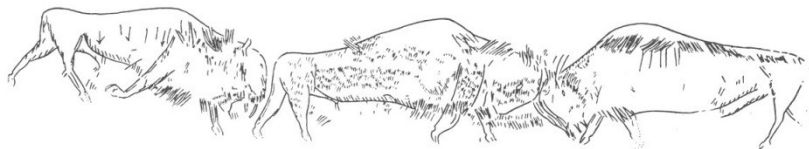

epigravettien

- 20.000 – 18.000
- Ochlazení, řídké osídlení
- Krátká škrabadla, klínová rydla
- Lovci koní ze Stránské skály, Brno – Vídeňská ulice...

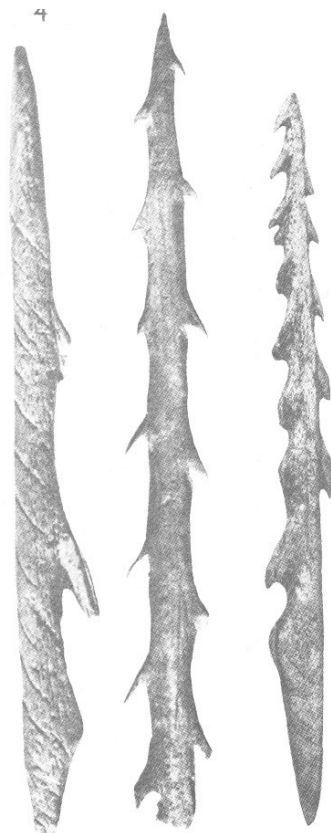

magdalénien

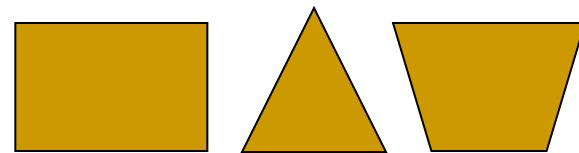

- lov stádní zvěře
- osídlení:
  - krasové oblasti: Pekárna, Kůlna, Ochoz u Brna
  - otevřená sídliště: Brno – Maloměřice, Hostim, Bečov (obydlí, ohniště, červené barvivo)

magdalénien

- ŠI: čepelky s otupeným bokem, hranová a klínová rydla, čepelová škrabadla, vrtáčky s dlouhým krčkem, drobné –

- surovina: křišťál, obsidián

- KPI: harpuny, dlouhé hroty, hroty s krevní rýhou, kostěné jehly, náčelnické hole, kopáče, hladidla, píšťalky

- surovina: sobí paroh

- Jantar

magdalénien

■ umění:

□ ryté

- koňská žebra z Pekárny (souboj bizonů a pasoucí se koně)
- Břidlicová destička s běžícím koněm z Hostimi u Berouna
- cvičné rytecké destičky
- zvířecí (medvěd, sob, kůň)
- rostlinné a geometrické motivy

- plastika – stylizace (venuše typ Gönnersdorf)

Pozdní paleolit

- oteplení klimatu
  - ústup chladnomilné zvěře na sever
  - osídlení je řídké – lovci jdou za zvěří
- Šl: se zmenšuje
  - oblíbené jsou různé typy škrabadel
- industrie
  - **federmesser**
    - obloukovité nožíky
    - Chabařovice, Kadaň, Šipka
  - **epimagdalenien**
    - Kůlna
  - **tarnowien**
    - lokální varianta **tišnovien** - hroty s vrubem nebo řapem
  - tišnovien (ostroměřská skupina)

Mezolit

- osídlení je řídké
- skupinky hrobů
  - Obříství u Mělníka
- obydlí
  - oválné mírně zahlobené - Smolín
- 3 základní kulturní oblasti
  - **západoevropská** – sauvetterrien, beuronien
  - **karpatská** – epitardigravettien
  - **severoevropská** – lokální vývoj
- Šl:
  - drobotvará až mikrolitická
  - šipky, čepelky, segmentové a trojúhelníkové hroty
- doznívající tradice pozdního paleolitu
  - zásah západoevropského beuronien
- luk a šíp

Shrnutí

- - periodizace paleolitu a mezolitu
- - technologie výroby ŠI (clactonská, levalloiská, čepelová)
- - typologie ŠI (sekáče, pěstní klíny, drásadla, listovité hroty, škrabadla, rydla, retušované čepele, otupené hroty, vrtáky, mikrolity)
- - kulturní vývoj paleolitu a mezolitu (oldowan, acheuléen, taubachién, moustérien, micoquien, szeletien, bohunicien, aurignacien, gravettien - pavlovien, epigravettien, magdalénien, tišnovien)
- - lokality: Přezletice, Bečov, Kůlna, Šipka, Švédův stůl, Bohunice, Stránská skála, Mladeč, Předmostí u Přerova, Dolní Věstonice, Milovice, Petřkovice, Pekárna, Tišnov, Smolín